

**Príhovor verejného ochrancu práv
na Hlavnom zhromaždení Združenia sudcov Slovenska
(12. október 2023, Štrbské Pleso)**

* * *

Vážený pán prezident Združenia sudcov Slovenska, pán doktor František Mózner,

Vážený pán sudca Ústavného súdu Slovenskej republiky, pán doktor Libor Duľa
vážená pani ministerka spravodlivosti, pani doktorka Jana Dubovcová,
vážený pán námestník generálneho prokurátora, pán doktor Jozef Sedlák,
vážený pán podpredseda Súdnej rady Slovenskej republiky, pán doktor Ján Gandžala,

vážená pani podpredsedníčka Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, pani doktorka Andrea Moravčíková,

vážený pán prezident Sudcovskej únie Českej republiky, pán doktor Libor Vávra,

vážený pán predseda Európskej asociácie sudcov, pán Mikael Sjöberg,

ctení hostia z Rakúska a Poľska,

vážené dámy a vážení páni, ctihodnosti,

dovoľte mi v úvode poďakovať Vám za pozvanie na Vaše hlavné zhromaždenie a pográtulovať Vám k tomu, že ako súdna moc v Slovenskej republike sa samosprávne združujete a diskutujete o témach, ktoré sú dôležité pre zachovanie ústavného práva každého obyvateľa domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde. Rovnako ako Vy a Vaše sudcovské združenia Európy si vymieňate poznatky o sudcovskej nezávislosti, aj my, ombudsmani v Európe navzájom diskutujeme a vymieňame si cezhranične poznatky. Napríklad na budúci týždeň odchádzam do Vroclavi, kde sa uskutoční na pozvanie poľského kolegu stretnutie ombudsmanov krajín V4. Ústavné ukotvenie verejného ochrancu práv, prokuratúry a súdnej moci je dôležitým pilierom právneho štátu. Do ujatia sa funkcie, v decembri minulého roka, som na deľbu moci v štáte a zabezpečenie spravodlivosti pozeral cez prizmu akademika a praktika pôsobiaceho dlhé roky v oblasti legislatívy a normotvorby. V ostatnom čase som začal vnímať intenzívnejšie prezieravosť ústavodarcu, ktorý v roku 1992 zabezpečil deľbu moci v štáte a v januári 2002 kreoval inštitút verejného ochrancu práv na úrovni sily Ústavy. Pri vykonávaní mojej kompetencie priamo v teréne vidím aké dôležité je bezpečné rozdelenie moci v štáte. Spája sa mi to s poznatkami z prvého semestra štúdia práva, keď nám na Právnickej fakulte v Trnave prednášala pani profesorka *Alexandra Krsková* dejiny európskeho a politického právneho myslenia.

Pani profesorka Krsková popisuje vo svojej učebnici, ktorá prešla rukami tisícok právnikov, dianie v Európe na sklonku 17. storočia nasledovne: „*Absolutizmus sa úplne zdiskreditoval. Absolutistický štát mučivo pôsobil na ekonomický život, individuálnu psychológiu i mravy. Myslitelia tej doby chceli, aby sa Európa stala mysom vzdelanosti v oceáne barbarstva a despotizmu.*¹ Preto teoretická právna a politická literatúra 18. storočia je obžalobou neobmedzenej autoritatívnej moci. Angličan John Lock prispel k západnému politickému mysleniu najmä tým, že postavil fungovanie štátnej moci na právny základ a upozornil na nevyhnutnosť jej rozdelenia medzi rôzne štátne orgány.² Asi o 50 rokov neskôr Francúz Charles Louis, barón de Montesquieu v diele *Duch zákona* hovorí už o zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci. Montesquieu vyhlásil, že sudcovia sú ústami, ktoré vyslovujú slová zákona. Kým zákonodarná a exekutívna moc je politická, súdna moc je apolitická. Súdna moc je citadelou spravodlivosti a verejného pokoja. Montesquieu upozorňuje, že jediný orgán nemôže mať v rukách dve či dokonca všetky tri moci. Najvyššia, suveréna moc patrí parlamentu, no mocenský mechanizmus treba konštruovať tak, aby jeho jednotlivé kolieska a jednotlivé orgány boli v stave navzájom si oponovať. Každý z týchto orgánov musí dokázať vytvoriť prekážku realizácie vôle, s ktorou nesúhlasí.³ Vláda nemá mať žiadny vplyv ani na odvolanie sudcov.“⁴

Od nástupu do funkcie som navštívil pomaly tridsiatku miest, kde sú osoby obmedzené na slobode. Od obvodných oddelení Policajného zboru, cez celý policajný zaistenia, psychiatrie, ústavy na výkon väzby a ústavy na výkon trestu odňatia slobody, až po Ústav policajného zaistenia pre cudzincov Sečovce. Nedávno som bol aj v tábore, kde sú umiestňovaní tranzitní migranti. V deľbe moci som sa našiel. Návštevami ľudí môžem exekutive ako ústavný činiteľ ukázať, že sa osobne zaujímam o jej prístup k ľuďom. Preto si polícia, či iné zložky moci v rámci exekutívy nemôžu byť isté ani dňom ani hodinou, kedy sa objavím.

K výkonnej moci prichádzam v momente, keď sa súdna moc ešte nezačala zaoberať osudom človeka, ktorý je v moci exekutívy. Som tam od momentu obmedzenia osobnej slobody človeka až do času, keď Vám, ctené sudkyne

¹ Krsková, Alexandra: Kapitoly z dejín európskeho politického a právneho myslenia; PFUK Bratislava : Vydavateľstvo UK, 1997. – S. 164.

² Krsková, Alexandra: Kapitoly z dejín európskeho politického a právneho myslenia; PFUK Bratislava : Vydavateľstvo UK, 1997. – S. 166.

³ Krsková, Alexandra: Kapitoly z dejín európskeho politického a právneho myslenia; PFUK Bratislava : Vydavateľstvo UK, 1997. – S. 180.

⁴ Krsková, Alexandra: Kapitoly z dejín európskeho politického a právneho myslenia; PFUK Bratislava : Vydavateľstvo UK, 1997. – S. 183.

a ctení sudcovia, človeka predvedú, aby ste o jeho slobode ďalej rozhodli. Som pri ňom tých prvých 48 hodín, keď je v stiesnených priestoroch, mimo rodiny, v skromných pomeroch a niekedy, ako ukázalo moje pozorovanie, aj pri teplote 30 stupňov Celzia.

Tam kde ja končím, tam Vy začínate. Súdna moc a rozhodovacia činnosť súdnej moc je mimo moju pôsobnosť. Odovzdávam Vám ľudskoprávnu štafetu, ktorú popisovali už myslitelia na konci 17 storočia.

Ale viem zastrešiť tú dobu, keď sa človeka zmocní exekutíva, t. j. napr. policajt eskortujúci človeka do psychiatrickej nemocnice, kde je proti svojej vôli hospitalizovaný. A pozor! Tento človek nemusel spáchať nič, čo by bolo v rozpore s Trestným zákonom. Nemusí byť ani len podozrivý zo spáchania trestného činu, či priestupku.

Áno, je pravdou, že do 24 hodín sa musí začať mimosporové súdne konanie. Nemocnica musí poslať návrh civilnému súdu. No súdna moc prichádza až na piaty deň. Vtedy sudca vzhliadne na takéhoto človeka. Mňa pacienti volajú, alebo mi píšu, už v prvý deň po hospitalizácii.

I v tomto storočí som zažil aj nedobré prípady. 21. storočie je storočím, v ktorom je potrebné osobnú slobodu a dôstojnosť človeka považovať za niečo „posvätné“. Nemôžem akceptovať stav, ak štát nevie zdokumentovať hoci len minútu z obmedzenia slobody osôb. V jednom prípade bratislavská polícia obmedzila na slobode osobu a nevedela mi hodnoverne vysvetliť vyše 12 hodín obmedzenia slobody. V inom prípade, z júla 2019, som konštatoval porušenie práva na ochranu pred mučením, neľudským zaobchádzaním a ponižujúcim zaobchádzaním pri zásahu polície v obci Milhošť. A to nežijeme v časoch Johna Locka a Montesquieuho. Žijeme v Slovenskej republike, v čase vyspelého demokratického a právneho štátu.

Ja však prepustenie človeka nariadiť nemôžem. Ústavodarca túto právomoc zveril Vám a prokuratúre. Verejný ochranca práv, súdna moc ale i prokuratúra majú zakotvené ľudskoprávne štandardy a hlásia sa ku všetkým medzinárodným záväzkom v oblasti ochrany ľudských práv a slobôd. Tieto štandardy exekutíva musí rešpektovať. My sme tí, ktorí na záväzky poukazujú a tieto aj presadzujú a bdejú nad ich dodržiavaním.

Exekutíva nám nesmie siahať na výdobytky deľby moci. Keď sa na mňa bude exekutíva „hnevať“, ústavodarca ma prezieravo ochráni neodvolateľnosťou či

funkčným obdobím piatich rokov, ktoré presahuje funkčné obdobie volebného obdobia.

Vy, ako súdna moc, tiež máte svoje garancie. Na tomto hlavnom zhromaždení diskutujete o preverovaní sudcov a o možnom súvisiacom riziku z pohľadu sudcovskej nezávislosti.

Dámy a páni, prosím, chráňte si tú nezávislosť! John Lock a Montesquie by sa tomu zaiste tešili.

Ďakujem Vám za pozornosť.

JUDr. Róbert Dobrovodský, PhD., LL.M. (Tübingen)
verejný ochranca práv